

>> ชาวนาส่วนใหญ่มักประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูงแต่ได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ คุณภาพข้าวไม่ได้มาตรฐาน ส่งผลให้มีรายได้ไม่คุ้มกับการลงทุน เนื่องจากมีการใช้ปัจจัยการผลิต ไม่ถูกชนิด ไม่ถูกเวลา และใช้ในอัตราที่ไม่เหมาะสม ทำให้เสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปเกินความจำเป็น และอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคและแมลงระบาดในนาข้าว นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง อีกด้วย

ดังนั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร ขอแนะนำให้ชาวนาหันมาเน้นการผลิตโดย “ลดต้นทุนการผลิตข้าว” กันเถอะ

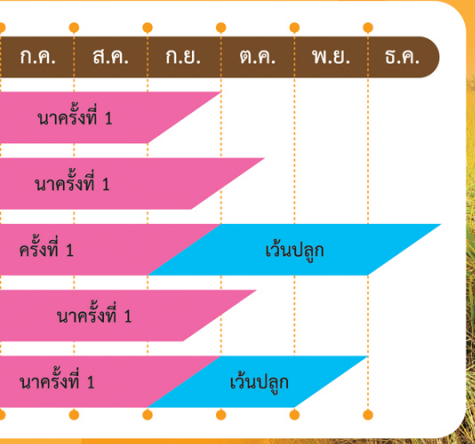
ลดต้นทุนการผลิตข้าว

1 เปลี่ยน : ความคิด
ปรับเปลี่ยนความคิดเดิม มุ่งไม่หาความรู้ และวิธีการใหม่ ๆ ทำความเข้าใจ แล้วนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่

2 เปลี่ยน : วิธีการผลิต
จากการทำนาแบบดั้งเดิม หรือจ้างวานผู้อื่นทำนา เปลี่ยนมาทำนาแบบประณีต** (**การทำนาแบบประณีต เป็นการทำนาในพื้นที่น้อย แต่ผลผลิตสูง พื้นที่ค่นาก็สามารถปลูกพืชผักไม้ผลต่าง ๆ ได้ด้วย เช่น กล้วย สะเดา ฝรั่ง ลำไย มะละกอ กระเพรา แมงลัก หอมแบ่ง ตะไคร้ มะเขือ เป็นการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายอีกด้วย)

ของดินตามธรรมชาติ รวมทั้งเป็นการหลีกเลี่ยงภาวะวิกฤต น้ำฝน หรือ และเป็นการตัดวงจรระบาดของโรคและแมลงศัตรูข้าวด้วย โดยชาวนา การปลูกข้าวตามความเหมาะสมของพื้นที่ ดังนี้

ลดต้นทุนการผลิตข้าว

กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เรียบเรียง : นายวิเศษศักดิ์ ศรีสุริยะธาดา
นายสมเกียรติ แจ่มฟ้า
นางสาวปรีดา ศรีรัตนะ
กลุ่มจัดการการผลิตข้าวในพื้นที่
สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร

จัดทำ : นางอมรทิพย์ ภิรมย์บุรณ์
นางอุบลวรรณ อารยพงศ์
นางสาวอำไพพงษ์ เกษะเทียน
กลุ่มพัฒนาสื่อส่งเสริมการเกษตร
สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี

พิมพ์ครั้งที่ 1 : จำนวน 25,000 ฉบับ เมษายน พ.ศ.2558
จัดพิมพ์ : กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
พิมพ์ที่ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ลดต้นทุนการผลิตข้าว

หลัก 3 ประการ เพื่อ

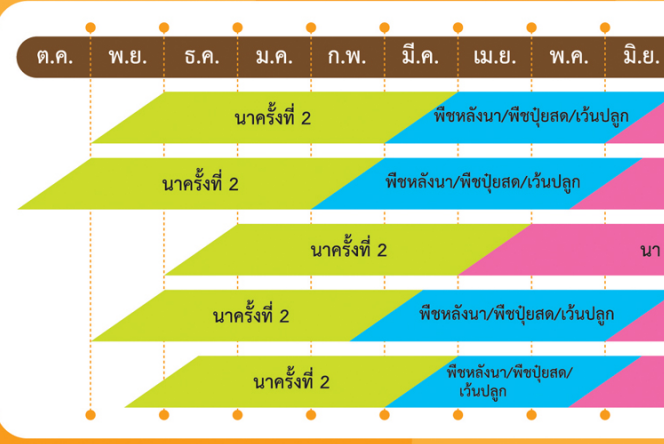
ประการที่ 1 ชาวนาต้อง “เปลี่ยน” โดย...

4 เปลี่ยน : การพึ่งพาปัจจัยภายนอก
จากพึ่งพาปัจจัยภายนอก เปลี่ยนมาเน้นพึ่งพาตนเอง ใช้วัสดุในชุมชน และวัสดุเหลือใช้ ทำการผลิตปัจจัยการผลิตไว้ใช้เองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

3 เปลี่ยน : พื้นที่
จากพื้นที่นาไม่เหมาะสม เปลี่ยนไปปลูกพืชไร่ชนิดอื่น หรือทำไร่นาสวนผสมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ประการที่ 2 ชาวนาต้อง “ปลูกข้าวไม่เกิน 2 ครั้งต่อปี”

เพื่อให้ดินมีช่วงระยะเวลาพักตัว พื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ น้ำชลประทานไม่เพียงพอจากสภาวะภูมิอากาศโลกเปลี่ยนแปลง สามารถปลูกพืชก่อนนา หรือหลังนา หรือพักนา ได้ตามระบบ

3 ชาวนาต้อง “เข้าถึงวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม” โดยยึดแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1 เลือกใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวมีคุณภาพดี เหมาะสมกับพื้นที่และใช้ในอัตราที่เหมาะสม

- ใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ และให้ผลผลิตสูง เพิ่มผลผลิตได้ร้อยละ 10 คิดเป็นเงินประมาณ 300-500 บาทต่อไร่
 - เลือกใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี ตามมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้ และใช้ในอัตราที่เหมาะสม เช่น นาชลประทาน
 - นาหว่านน้ำตม อัตรา 15-20 กิโลกรัมต่อไร่
 - นาดำ อัตรา 8 กิโลกรัมต่อไร่
 - นาโยน อัตรา 4-7 กิโลกรัมต่อไร่
- ลดต้นทุนการผลิตได้ประมาณ 400-600 บาทต่อไร่**

2 เตรียมดินให้ดี ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ของดิน

- หลังเก็บเกี่ยวข้าว เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน
 - โกลบตอซัง ไม่เผาพาง
 - ปุ๋ยพืชสด เช่น ปอเทือง ถั่วพุ่ม ถั่วพราง พืชตระกูลถั่วแล้วโกลบ
 - ก่อนปลูกข้าวประมาณ 1 เดือน
 - เก็บตัวอย่างดินในแปลงนาไปวิเคราะห์ธาตุอาหารก่อนเลือกใช้ปุ๋ยเคมี
 - ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักจุลินทรีย์ไว้ใช้เอง
 - ใส่ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักตามอัตราแนะนำแล้วโกลบเตรียมดิน
 - ล่อวัชพืช และข้าววัชพืชออกก่อนแล้วโยน ย่ำเทือก
 - ใส่ปุ๋ยเคมีให้ตรงกับความต้องการของข้าว
 - ใส่ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน
 - ใส่ปุ๋ยตามคำแนะนำ เช่น นาชลประทาน ข้าวไม่ไผ่ต่อช่วงแสง
 - ครั้งที่ 1 รองพื้น สูตร 16-20-0 หรือ 18-12-6 อัตรา 25-30 กิโลกรัมต่อไร่
 - ครั้งที่ 2 ระยะแตกกอ สูตร 46-0-0 อัตรา 10 กิโลกรัมต่อไร่
 - ครั้งที่ 3 ระยะตั้งท้อง สูตร 46-0-0 อัตรา 10 กิโลกรัมต่อไร่
 - ใส่ปุ๋ยแต่งหน้าตามค่าสีของใบ
- ลดต้นทุนการผลิตได้ประมาณ 200-300 บาทต่อไร่**

3 กำจัดวัชพืชก่อนหว่านปุ๋ยเคมี เลือกใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชให้ถูกต้อง

- เลือกใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชให้ถูกชนิด ใช้ให้ถูกวิธี ตามคำแนะนำ
- กำจัดวัชพืช และข้าววัชพืชแย่งปุ๋ยข้าว ก่อนหว่านปุ๋ย

4 จัดการน้ำให้ข้าวอย่างเหมาะสม

- ปัจจุบันมีการแนะนำวิธีการให้น้ำแบบเปียกสลับแห้ง คือไม่ต้องปล่อยน้ำแช่ไว้ในแปลงตลอดเวลา วิธีนี้ช่วยทำให้ไม่สิ้นเปลืองสูบน้ำเข้านาเกินความจำเป็น ช่วยให้รากข้าวเจริญเติบโตได้ดีขึ้น
- มีข้อดีคือ
 - ความชื้นที่โคนกอข้าวต่ำ การระบายอากาศดี ระบบนิเวศในนาข้าว ไม่เหมาะสมต่อการอาศัยของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และแมลงศัตรูข้าว
 - รากข้าวได้ออกซิเจนมากขึ้น ทำให้ต้นข้าวแข็งแรง แตกกอดี
 - หน้าดินแห้ง ทำให้การดูแลกำจัดวัชพืช และการใส่ปุ๋ยสามารถปฏิบัติได้ทั่วแปลง
- ข้อจำกัด
 - พื้นที่ปลูกข้าวต้องควบคุมน้ำ เข้า-ออกได้
 - ไม่เหมาะพื้นที่ดินเค็ม อาจทำให้ข้าวตายได้
 - ห้ามปล่อยน้ำแห้งในระยะข้าวตั้งท้อง เมล็ดข้าวจะลีบมาก

5 หมั่นตรวจแปลงนา ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูข้าวเมื่อจำเป็น

- สำรวจแมลงศัตรูข้าวในแปลงนาสม่ำเสมอ ป้องกันกำจัดศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสาน ใช้วิธีกล เช่น ปล่อยน้ำแห้งสลับเปียก ใช้สารชีวภัณฑ์ เช่น น้ำสกัดชีวภาพ เชื้อจุลินทรีย์ หากพบศัตรูข้าวระบาดรุนแรง เพื่อรักษาผลผลิต เลือกใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัด
- ลดต้นทุนการผลิตได้ประมาณ 200-300 บาทต่อไร่**

6 เก็บเกี่ยวข้าวที่ระยะสุกแก่เหมาะสม ลดการสูญเสียระหว่างเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยว

- ไحن้ำออกจากราน ก่อนเก็บเกี่ยว 15 วัน
 - เก็บเกี่ยวระยะพลับพลึง 25-30 วัน หลังข้าวออกดอก
- ลดการสูญเสียผลผลิตร้อยละ 10 คิดเป็นเงินประมาณ 200-500 บาทต่อไร่**

7 ทำบัญชีต้นทุนการทำนา เพื่อควบคุมการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น

บันทึกรายละเอียดรายรับรายจ่าย จากการปลูกข้าวและรายจ่ายทั้งหมดในครัวเรือน เพื่อให้ทราบสถานะการใช้จ่ายเพื่อนำไปวิเคราะห์และหาทางลดต้นทุนการผลิตในฤดูต่อไป

รวมลดต้นทุนการผลิตได้อย่างต่ำ 800 - 1,200 บาทต่อไร่ และมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่ำ 500 - 1,000 บาทต่อไร่

ตัวอย่างเกษตรกรที่ชนะเลิศการประกวด

“โครงการประกวดผลผลิตข้าวนาปี ปีการผลิต 2555/56” ของกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2555

(ภายใต้เกณฑ์การประกวดผลผลิต มากกว่า 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ ประเภทต้นฤดูต่อกิโลกรัมต่ำสุด)

รางวัลชนะเลิศอันดับ 1 นายกำพล กองสง่า

สถานที่ปลูกข้าว : บ้านหนองหลอด ต.ดอนเจดีย์ อ.ดอนเจดีย์ จ.สุพรรณบุรี

ชุดดิน : เดิมบาง
แหล่งน้ำ : น้ำชลประทาน
พื้นที่ปลูกข้าว : 11 ไร่
พันธุ์ข้าวที่ใช้ : กข47 ชั้นพันธุ์ชัชยาว
แหล่งเมล็ดพันธุ์ : ศูนย์วิจัยข้าวสุพรรณบุรี/ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชัยนาท

ผลผลิตที่วัดได้ ณ ความชื้น 25 เปอร์เซ็นต์ : 1,314.65 กิโลกรัมต่อไร่
ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย : 2.71 บาทต่อกิโลกรัม

วิธีการปฏิบัติ

การเตรียมดิน : มีการพักนา (ทำนาปีละ 2 ครั้ง) โกลบตอซัง และปลูกปอเทือง ใช้ปุ๋ยหมักหมักกล้วยย่อยสลายพาง

การเตรียมพันธุ์ : นำเมล็ดพันธุ์ชั้นนำ 1 คิน บ่มด้วยน้ำหมักมูลสุกร และเชื้อไตรโคเดอรา ระยะตุ่มตานำไปหว่าน อัตรา 20 กิโลกรัมต่อไร่

การปลูก : หว่านข้าวโดยใช้เครื่องพ่น

การดูแลรักษา : ใช้ฝักคลุมหมักหรือผลมะกรูดผ่าซีก กำจัดหอยเชอรี่ แทนการใช้สารเคมี ใช้ปุ๋ยหมักมูลสุกรและใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี ใช้สารชีวภัณฑ์กำจัดศัตรูข้าว เช่น เชื้อราไตรโคเดอรา ป้องกันเชื้อรา ใช้เชื้อราบิวเวอเรีย ป้องกันกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ใช้เชื้อบีทีกำจัดหนอน ใช้ฮอร์โมนผลิตเองทดแทนฮอร์โมนที่ขายตามท้องตลาด และสำรวจแปลงนาสม่ำเสมอ

การจัดทำบัญชี : เกษตรกรมีการจัดทำบัญชีต้นทุนการทำนา

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 นายอรัญ กัทสนา

สถานที่ปลูกข้าว : บ้านถ้ำพระ ต.ดอนทราย อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี

ชุดดิน : นครพนม
แหล่งน้ำ : น้ำชลประทาน
พื้นที่ปลูกข้าว : 4 ไร่ 2 งาน
พันธุ์ข้าวที่ใช้ : กข31 ชั้นพันธุ์ชัชยาว
แหล่งเมล็ดพันธุ์ : ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรี

ผลผลิตที่วัดได้ ณ ความชื้น 25 เปอร์เซ็นต์ : 1,161.87 กิโลกรัมต่อไร่
ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย : 3.01 บาทต่อกิโลกรัม

วิธีการปฏิบัติ

การเตรียมดิน : มีการตรวจวิเคราะห์ดินทุกปี ใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีการพักนาประมาณ 2 เดือน (ทำนาปีละ 2 ครั้ง) มีการปรับปรุงบำรุงดินโดยการใส่ปุ๋ยคอกทุกปี ในหน้าแล้ง เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้ดิน ใช้วิธีหมักพาง โดยใช้ปุ๋ยหมักหอยเชอรี่ เตรียมพื้นที่ให้สม่ำเสมอเพื่อควบคุมน้ำเข้าออกได้รวดเร็ว

การเตรียมพันธุ์ : เลือกปลูกข้าวพันธุ์ที่ต้านทานโรคและเหมาะกับ สภาพพื้นที่ ใช้เมล็ดพันธุ์ กข31 ชั้นพันธุ์ชัชยาวจากทางราชการ ใช้เชื้อไตรโคเดอราในการแช่เมล็ดพันธุ์ ใช้เมล็ดพันธุ์ 18 กิโลกรัมต่อไร่

การปลูก : หว่านด้วยแรงงานคน

การดูแลรักษา : ใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ของดิน เน้นการป้องกันศัตรูข้าว ใช้พุน้อยกว่ารักษาโดยการสำรวจแปลงนาสม่ำเสมอ ทุกวัน รู้จักโรคและแมลงศัตรูข้าวเป็นอย่างดีว่าจะเข้าทำลายข้าวในระยะใด สมควรใช้สารเคมีกำจัดหรือยัง เก็บเกี่ยวข้าวในช่วงเวลาที่เหมาะสม (อายุ 110 -115 วัน)

การจัดทำบัญชี : เกษตรกรมีการจัดทำบัญชีต้นทุนการทำนา

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 3 นายณอม ยิ่งเจริญ

สถานที่ปลูกข้าว : บ้านปลัดสาย ต.คลองสาน อ.บางปะ อ.จ.สมุทรปราการ

ชุดดิน : บางกอก
แหล่งน้ำ : น้ำชลประทาน (นาลุ่ม)
พื้นที่ปลูกข้าว : 12 ไร่
พันธุ์ข้าวที่ใช้ : พืชผลโลก 2 ชั้นพันธุ์หลัก
แหล่งเมล็ดพันธุ์ : ศูนย์วิจัยข้าวฉะเชิงเทรา

ผลผลิตที่วัดได้ ณ ความชื้น 25 เปอร์เซ็นต์ : 1,346.87 กิโลกรัมต่อไร่
ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย : 3.08 บาทต่อกิโลกรัม

วิธีการปฏิบัติ

การเตรียมดิน : ทำนาปีละ 2 ครั้ง มีการพักนาหลังจากเก็บเกี่ยวข้าว ประมาณ 2 เดือน ใช้รถโกลบตอซัง โกลบ 8-10 นิ้ว หิ้งไว้ 10 วัน จึงปล่อยน้ำเข้านา

การเตรียมพันธุ์ : ใช้เมล็ดพันธุ์ พืชผลโลก 2 ชั้นพันธุ์หลัก จากทางราชการ เพาะกล้าข้าวลงถาด

การปลูก : เปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวนาหว่านน้ำตมเป็นนาโยน เพื่อลดปัญหาข้าวติดข้าวแดง ใช้เมล็ดพันธุ์ 7 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับเพาะกล้าทำนาโยน

การดูแลรักษา : ใส่ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ของดิน มีการควบคุมระดับน้ำเพื่อควบคุมวัชพืชในแปลงนา สำรวจแปลงนาสม่ำเสมอ ทุกวัน เพื่อลดปัญหาแมลงศัตรูข้าวรบกวนรุนแรง

การจัดทำบัญชี : เกษตรกรมีการจัดทำบัญชีต้นทุนการทำนา

หมายเหตุ :

วิธีการปฏิบัติของเกษตรกรผู้ชนะการประกวดการลดต้นทุนการผลิตข้าว ทั้ง 3 ราย มีการเลือกใช้วิธีการ ตามความเหมาะสมของแต่ละสภาพพื้นที่ ที่สำคัญได้ยึดหลัก 3 ประการ คือ “เปลี่ยน” “ปลูกข้าวไม่เกิน 2 ครั้งต่อปี” และ “เข้าถึงวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม”

ทั้งนี้ ในปีแรกของการลดต้นทุนการผลิตข้าว หากยังไม่สามารถปฏิบัติได้พร้อมกันทั้ง 7 วิธีการ ควรเลือกใช้วิธีการที่สามารถทำได้ทันทีก่อน แต่ต้องมีการทำบัญชีต้นทุนการทำนา เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และทบทวน ปรับปรุงวิธีการทำนาเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าวในคราวต่อไป